

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

УДК 336.14:352:33.021.8(477)

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2019-1-41-09>

СТАБІЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ – ЗАПОРУКА УСПІХУ РЕФОРМ ІЗ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Арабчук Я. І., к. філос. н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Україна, 76019, вул. Карпатська 15, м. Івано-Франківськ

yaroslav.arabchuk@gmail.com

*Децентралізація – це вудочка,
за допомогою якої креативні громади
можуть наловити безліч риби.*

Ключові слова:

громадянське суспільство, децентралізація, механізми державного регулювання, місцеве самоврядування, місцеві фінанси, об'єднана територіальна громада, ресурс, синергетика, спроможна громада.

Управління в широкому сенсі є об'єктивним процесом упорядкування певних систем, що полягає в забезпеченні цілісної й позитивної спрямованості їх функціонування, підтримання заданих параметрів для досягнення мети шляхом обміну інформацією й комунікації між їхніми підсистемами. Для збереження цілісності держави категорія соціальної зв'язаності характеризує єдність устремлень соціуму під час колективної діяльності, що є, по суті, основним процесом державного будівництва. Звідси, демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, потребують нових підходів до формування державної політики, пошуку механізму реформування місцевого самоврядування та корінних змін у діяльності органів публічної влади. У статті здійснено філософський та соціально-економічний аналіз стану державного будівництва і, зокрема, децентралізації в Україні як основи формування самодостатніх органів публічної влади через об'єднання територіальних громад як механізму укрупнення територій і кардинальних змін принципів формування їхнього ресурсного й фінансового потенціалу. Виокремлено актуальні теоретичні й практичні проблеми децентралізації, регулювання бюджетних процесів та їх удосконалення для суттєвого поліпшення надання публічних послуг населенню та залучення його до державотворчих процесів. Акцентовано, що реформа з децентралізації є ключовою в розбудові держави, що дозволить правильно побудувати систему управління державою і створить ресурсні умови для розвитку громадянського суспільства. Головна стратегічна мета реформи – створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні – може бути досягнута шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях (громада – район – регіон), передачею максимально можливої кількості повноважень на найближчий до громадянина рівень – громадам. Від належно організованого механізму управління бюджетним процесом залежить соціально-економічне становище громади, регіону, а отже, і країни загалом, що слугуватиме створенню умов для динамічного розвитку регіонів і наданню якісних та доступних суспільних послуг громадянам.

STABILITY OF LOCAL BUDGETS PROVIDES SUCCESSFUL REFORM ON DECENTRALIZATION

Arachuk Ya. I., Ph.D., Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ukraine, 76019, Ivano-Frankivsk city, Carpathian 15 str.

Key words:

civil society, state, decentralization, mechanisms of state regulation, local budgets, local self-government, local finances, united territorial community, regional policy, resource, synergetics, local finance management system, community capable, financial potential of the municipal entity, financial resources of the municipal entity

Management in the broad sense is an objective process of streamlining certain systems, the essence of which is to provide a coherent and positive orientation of their operation, maintaining specified parameters (mode) to achieve the goal by exchanging information and communication between their subsystems. To preserve the integrity of the state, the category of social cohesion characterizes the unity of the aspirations of society during collective activity, which is essentially the main process of state building. Hence, democratic transformations taking place in Ukraine require new approaches to the formation of state policy, the search for a mechanism for reforming local self-government and radical changes in the activities of public authorities. The article deals with the

philosophical and socioeconomic analysis of state construction and, in particular, decentralization in Ukraine as the basis for the formation of self-sufficient bodies of public power through the association of territorial communities as a mechanism of consolidation of territories and fundamental changes in the principles of their resource and, in particular, financial potential. The actual theoretical and practical problems of state formation, decentralization, regulation of budgetary processes and their improvement on the basis of taking into account relevant proposals and measures with the purpose of significant improvement of the provision of public services to the population and its attraction to the state-building processes are singled out. It is accentuated that decentralization reform is a key reform in the development of the state, which will allow to correctly build the state governance system and create resource conditions for the development of civil society. The main strategic goal of the reform - the creation of a comfortable and safe environment for human life in Ukraine - can be achieved by building an effective system of government at all levels (community - district - region), transferring the maximum number of authorities to the nearest citizen level - communities. The socially-economic position of the community, the region, and hence the country as a whole, depends on the well-organized mechanism for managing the budget process, which will serve to create conditions for the dynamic development of the regions and the provision of high-quality and affordable public services to citizens.

Постановка проблеми

Розпочаті в Україні реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади формують нові умови й вимоги щодо ролі регіонів України у забезпеченні рівня якості життя населення, набуття значно більшої економічної відповідальності й посилення їхньої ресурсної спроможності. Отримання додаткових повноважень щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку в громадах з'явилися нові можливості для покращення якості життя населення за рахунок додаткових ресурсів, корекції економічної політики та стратегії розвитку. Тим часом український парадокс полягає в тому, що українці зневірилися, що держава спроможна забезпечити розвиток економіки та високу якість життя. Немає якісної освіти, достойних пенсій, хорошої медичної допомоги – «винна держава». Суспільство не готове підтримувати та довіряти тим небагатьом людям, що пішли змінювати систему зсередини. А якщо більшості не вірять, то змін не буде, як би їх не намагалася впровадити активна меншість. Ця невизначеність – насамперед наслідок сучасної трансформації економіки і всього суспільного життя. Демократія нації і демократія населення – це різні речі. В одному з інтерв'ю академік І.Юхновський зазначив, що в нас поки що немає державницького самоусвідомлення на усіх рівнях суспільства, і саме виховання цих якостей у населення є одним із найважливіших завдань держави. «Це стосується не тільки глави держави, це стосується всіх ланок управління державою. І от всі ці інституції разом, скоординовано, мають виховувати державницьке мислення у людей. Але тої взаємної координації між ними немає», – зазначає академік [1].

Створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина,

незалежно від його місця проживання, є нагальною метою державної регіональної політики. Саме стан регіонального та місцевого самоврядування, беззаперечно, є наріжним підмурком у становленні України як суверенної, незалежної, демократичної та соціальної держави, а обраний нею курс на європейську інтеграцію зумовлює необхідність суттєво підвищити його дієвість. Отже, місцеве самоврядування ми зобов'язані розглядати як процес діяльності державних та місцевих органів публічної влади, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, які здатні вирішити проблеми регіонального та місцевого значення.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Перманентна криза, у якій перебуває сьогодні наша цивілізація, зазначають вчені і експерти, засвідчує, що правильний вибір одного з двох видів теорій держави – природних або штучних – є істотним для збереження як держави, так і суспільства і, відповідно, можливості їх подальшого розвитку. У сучасній українській науці та практиці публічного управління лише починають формуватися підходи й поодинокі упроваджуватися окремі інструменти регіональної ініціативи, що враховують вирішення різнополярних завдань – забезпечення політичної, економічної і соціальної стабільності. Регіони України і далі традиційно пасивні в пошуку додаткових джерел і можливостей до розвитку, а їх інститути розвитку тільки-но з'являються. Місцеві органи влади, звичайно, зацікавлені в отриманні різноманітних міжбюджетних трансфертів, а найбільше – у дотаціях, адже вони не мають цільового призначення, але це не сприяє створенню матеріальної заінтересованості щодо виконання планів із загальнодержавних податків і зборів. Місцеві бюджети, що зростають за фінансової децентралізації, та державні структурні фонди поки що не можуть забезпечити вирішення більшості регіональних проблем, особливо в частині інфраструктурного розвитку. Зазначені бюджети завжди розраховують на отримання бюджетних

дотацій, субвенцій і субсидій «згори», заздалегідь очікують на них і знають, що їм повинні надати кошти із цих джерел. Усе це вказує на відсутність цілісного наукового підґрунтя стосовно оновлення регіональної економічної політики. Ідеться про формування адекватних механізмів модернізації регіональної економічної політики, що має дозволити регіонам своєчасно і системно формувати власні економічні шляхи розвитку та використовувати переваги глобалізації та міжнародної інтеграції. Однак можна стверджувати, що дискусії на тему регіональної політики та реформи місцевого самоврядування сьогодні вже набувають практичного втілення. Україна нарешті спрямовує свої зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу, виконання міжнародно-правових зобов'язань, зокрема з питань розвитку місцевої й регіональної демократії, яка не можлива без децентралізації влади відповідно до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування. Підтвердженням цього стало визначення в програмних документах Президента, Уряду та Верховної Ради України пріоритетів, серед яких – децентралізація влади, передача фінансових ресурсів та зміцнення матеріально-фінансової основи органів місцевого самоврядування, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідних територіях, надання високоякісних та доступних публічних послуг населенню, узгодження інтересів держави й територіальних громад. Децентралізація – найактуальніша з усіх впроваджуваних реформ в Україні. Вона має найбільшу довіру й підтримку з боку суспільства, громадян, а також міжнародної спільноти. Реформа з децентралізації і державна політика зобов'язана впровадити найважливішу мету – розвиток людського потенціалу. «Місцеве самоврядування за своєю сутністю є домінантою громадянського суспільства, сферою реальної демократії в державі, але досі не виконує повною мірою відповідні функції», – вказує І. О. Дробот [2]. Децентралізація є незворотною для країни, у діяльності Уряду наступного року вона залишається пріоритетною, адже в центрі її уваги – людина: належне забезпечення її прав, свобод, інтересів. Про це сказав журналістам перший заступник Міністра регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ В.Негода в Тернополі 24.09.2018 р. під час Дня Діалогу з владою, а голова представництва Євросоюзу в Україні Г'юг Мінгареллі теж назвав досвід України в питаннях децентралізації «досить цікавим і прикладом для інших країн» [3].

Оскільки існуючі механізми розвитку місцевого самоврядування сьогодні ще не забезпечують отримання необхідних соціальних та економічних результатів, дедалі більшого значення набуває використання нетрадиційних ресурсів формування та актуалізації трансформаційного потенціалу місцевого самоврядування. На відміну від «традиційної» моделі запропоновані зміни в управлінні дають можливість громаді використовувати власні повноваження, підвищувати ефективність діяльності влади, забезпечувати громадську довіру до органів місцевої влади через прозорі процеси, повноваження,

відповідальність і підзвітність, а також демократичний діалог. З огляду на це, у межах статті, спробуємо проаналізувати основні чинники і ресурси, що гарантують саме ефективне функціонування місцевого самоврядування та процеси децентралізації зокрема.

Формулювання цілей статті

Метою статті є пропозиція нових підходів, чинників і ресурсів, що гарантують ефективне функціонування місцевого самоврядування, реалізацію політики сталого просторового розвитку в Україні на основі гармонійного поєднання норм Конституції і законів стосовно розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади; планування розвитку територій; використання ресурсів; бюджетування та фінансового забезпечення програм і проектів регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Наявність місцевого самоврядування в політичній системі України пов'язується з трансформацією суспільних відносин, яка націлена на демократичні перетворення з формування громадянського суспільства, правової, соціальної держави, відкритого суспільства. Швидкість і якість цих перетворень у напрацюваннях науковців, міркуваннях практиків, виступах політиків ставиться в залежність від ступеня розвинутості системи місцевого самоврядування. Що змусило владу чотири роки тому розпочати історію децентралізації в Україні, хоча говорили про це всі роки від дня отримання незалежності? Чому такою важливою децентралізація була саме тоді? Пригадаймо, що у квітні - червні 2014 року в країні нав'язували політику федералізації та були спроби оголосити парад суверенітетів! Суверенітет Донбасу-Луганська, Донецька, Запоріжжя, Одеси, Харкова, і це намагалися подати українському народу й суспільству як шлях до розвитку нашої держави. Децентралізація – це згода добровільно віддати частину повноважень центральних органів влади. Політика децентралізації виявилася дієвою зброєю проти такої федералізації. Виступаючи у квітні (2018) р. у Вінниці, Президент України підтвердив це і підкреслив, що з перших днів його каденції були розроблені відповідні проекти законодавчих актів, відчувалася потужна підтримка Уряду, була налагоджена ефективна робота Парламенту, і децентралізація стала однією з його перших пріоритетних реформ. «Саме наше життя і життя наших європейських сусідів довело, що це єдино правильне рішення» – зазначив він [4]. Уже впродовж 2015 року в Україні було утворено 159 об'єднаних територіальних громад, у 2016 – 207, у 2017 – 299. Тобто спостерігаємо щорічний приріст у межах 30%. Із початку 2018 року на різних стадіях утворення перебуває понад 100 ОТГ, хоча окремі експерти стверджують, що децентралізація «забуксувала». Європейські колеги з Ради Європи, Конгресу місцевих та регіональних влад, ОБСЄ оцінюють реформу успішно, адже, окрім об'єднання громад, вони бачать роботу і в секторальній децентралізації: як змінюються сервіси, система менеджменту, як збільшуються повноваження ОТГ,

як зростають фінансові надходження, як місцеве самоврядування приходиться до середньострокового планування, бо мають абсолютну податкову базу тощо.

Одним із видів ресурсу гарантування місцевого самоврядування, за визначенням І. Дробота, є власність – «ресурс гарантування» місцевого самоврядування як системного суспільного явища, що передбачає формування в суспільстві розвитку ініціативи, самоорганізації та суспільної самодіяльності, які в економічному аспекті є основою зародження підприємництва, а в соціальному – причиною виникнення середнього класу як спонуки зародження і рушія розвитку місцевого самоврядування» [2]. Тут доречними будуть і висновки науковців Т.Бутирської та Д. Дзвінчука про те, що «найважливіша для цілісності держави категорія соціальної зв'язаності характеризує єдність устремлень соціуму під час колективної діяльності, що є, по-суті, основним процесом державного будівництва» [5].

Саме соціальний капітал, який виникає в громаді як результат взаємної довіри й співпраці громади й місцевої влади повинен слугувати ресурсом розвитку. Довіра та готовність громади брати на себе ініціативу є фундаментальним фактором успіху реформи децентралізації, що передбачає не лише повноваження, але й відповідальність. Це своєю чергою породжує нові виклики – потрібно кардинально підвищувати компетенцію великої кількості людей на місцевому рівні, аби вони стали лідерами і могли з цим впоратися і керувати цими територіями. Керівників та всіх управлінців ОТГ треба навчати використовувати власні ресурси для сталого розвитку громад, адже реформи децентралізації є найважливішим завданням української влади та партнерських організацій і є усвідомлення керівниками об'єднаних громад важливості використання отриманих ОТГ ресурсів для сталого розвитку та підвищення компетенції місцевих управлінців. І головне, всі маємо усвідомити, що важливі не тільки трансферти на місцевий рівень, не самі гроші, а те, як їх використовують, і як на базі цих трансфертів будуються майбутні для сталого розвитку територій і використання можливостей, які відкриваються в межах цієї реформи. Заохочувальна система, яка наразі вибудована для об'єднаних громад, що створюються, насамперед покликана зробити так, аби люди відчули переваги цієї реформи. Вона, власне, для цього й була задумана. На Прикарпатті, та не лише тут, є позитивні кроки в цьому напрямі. Так, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка підписав меморандум про співпрацю з Івано-Франківським регіональним відділенням «Асоціація міст України». Цей меморандум є вигідним і для громад, і для університету – тепер вони спільно зможуть працювати над розвитком міст, містечок. «Це новий спільний проект, цікавий і для університету і для громад. Ми нещодавно виграли потужний грант на створення проектного офісу «Агенти змін», так ми спільно зможемо повпливати

на децентралізацію в Україні» – зазначає ректор ПНУ І. Цепенда [6]. Суть співпраці полягатиме в тому, що університет допоможе громадам навчитися писати гранти, вигравати їх і розвиватися.

Органи місцевого самоврядування громад, районів і регіонів мають спільно працювати над створенням і реалізацією регіональної політики, а для цього треба підвищити їхню спроможність – ресурсну та інституційну. При цьому, конкретні проекти розвитку територій мають розробляти недержавні експертні організації. Автор твердо переконаний, що органи державної влади і навіть органи місцевого самоврядування – це не ті структури, які можуть розробляти проекти. Влада взагалі має бути подальше від проектів розвитку територій. Вона повинна задавати політику, а не писати проекти. Отже, регіони мають бути зацікавлені у формуванні недержавних інституцій, які б сприяли регіонам і громадам у створенні й реалізації проектів розвитку територій. Саме соціальний капітал – норми, неформальні норми або цінності, які роблять можливими колективні дії в групах людей, – дозволяє соціальним групам, неурядовим організаціям власними ресурсами вирішувати значну кількість локальних проблем, без звертання до урядових структур. При цьому А.Ткачук наголошує на важкій спадщині посткомуністичних країн, де існує особлива проблема, пов'язана із соціальним капіталом та довірою, яку важко, але ми її змушені побороти. Тут патерналізму мусить настати кінець [7].

На наш погляд, і не лише, однією з причин незадовільного розвитку місцевого самоврядування та процесу децентралізації в Україні залишається низький рівень правового забезпечення та якості законів, неприродно велика кількість підзаконних актів, відсутність системності у їх напрацюванні й впровадженні. Конституційно задекларовані в Україні (ст. 7) гарантії місцевого самоврядування в понятійному аспекті законодавцем не деталізуються, у зв'язку з цим розмитість цього поняття є однією з причин для доволі умовного сприйняття місцевого самоврядування органами виконавчої влади. Зазначена стаття Конституції констатує: «В Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування» [8]. Однак цю норму правники трактують так, що в Україні такий інститут публічної влади, як місцеве самоврядування, не може бути скасований інакше, як шляхом затвердження скасування всеукраїнським референдумом. Але, виходячи з юридичного змісту ч. 2 статті 19 Конституції, за якою «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі і в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [8], регулювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування має здійснюватися лише законами, і це має слугувати захистом від втручання в діяльність органів місцевого самоврядування через низку нормативних актів виконавчої влади. Фактично орган виконавчої влади підпорядкований державі й органу місцевого самоврядування, який за повноваженнями має контролювати дотримання законності, зокрема й

органами місцевого самоврядування. Тут порушено головні принципи розподілу повноважень. Чи може ефективно здійснювати контроль орган, залежний від суб'єкта контролю, чи може державний орган виконувати повноваження, делеговані органом місцевого самоврядування? Відсутність чіткої дефініції поняття «гарантії місцевого самоврядування», різне тлумачення його змісту негативно позначається на його існуванні загалом, що накладає серйозні обов'язки на законодавця з удосконалення регулювання діяльності органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб. Це, насамперед, стосується конституційної основи адміністративно-територіального устрою і територіальної основи місцевого самоврядування. Адже за територіальним устроєм і за характером самоврядування ми є не європейською, а залишаємося пострадянською країною, у зв'язку з цим метою конституційної реформи має стати перебудова цього сектора.

Однак, окрім проблеми недостатнього правового забезпечення, існує ще одна, не менш важлива, проблема – порушення принципу законності. Порушення, яке, на жаль, присутнє у всіх ешелонах влади і завдає непоправної шкоди формуванню громадянського суспільства та правової держави, і є гальмом для становлення нового місцевого самоврядування. Нині українське суспільство звикло до того, що порушуються чинні закони: про оплату праці і пенсії, про індексацію грошових доходів громадян; про соціальний захист; про освіту та охорону здоров'я, оподаткування, принципи прозорості, законності, відповідальності, довготермінового планування і прогнозування тощо. Тобто ті закони, які безпосередньо спрямовані на забезпечення добробуту й гідності людини, які, відповідно до статті 3 Конституції, визнаються найвищою соціальною цінністю і мають бути «головною метою діяльності української соціальної, правової держави» [8]. У минулому виконання Бюджетного Кодексу призупинялось у частині видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів на первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу; фінансування дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей; сільських, селищних та міських палаців культури, клубів та бібліотек. Маємо свіжий приклад з 2017 року – утримання закладів медицини, освіти і оплата праці їхнього технічного персоналу переноситься на плечі місцевих бюджетів. Для міст обласного значення на ці цілі державний бюджет не виділяє жодної копійки. Із цього приводу депутати Івано-Франківської обласної ради (і не лише вони) звернулися до вищих ешелонів влади з приводу напруженої ситуації, що склалася цього року (2018) із забезпеченістю видатками на виплату заробітної плати працівникам бюджетних установ області, зокрема тих, які фінансуються за рахунок коштів додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, а також медичної та освітньої субвенцій. Незабезпеченість бюджетними

призначеннями на оплату праці працівникам бюджетної сфери області до кінця 2018 року складала за підрахунками фахівців понад 485 млн грн, зокрема по установах, які фінансуються за рахунок коштів медичної субвенції з державного бюджету – 220,2 млн грн. В окремих районах обсяг незабезпеченості перевищує у 3,5 рази міс. фонди оплати праці. Низьким є рівень фінансової забезпеченості бюджетів об'єднаних територіальних громад, вибори у яких відбулися наприкінці 2017 року, а в окремих – в січні-лютому 2018 року [9]. На думку представників Асоціації міст України, видатки місцевих бюджетів за окремими напрямками жорстко недофінансовані. Зокрема, це стосується освітньої субвенції на 2019 рік, яку потрібно збільшити на 14,6 млрд грн, медичної – на 12 млрд грн. За словами голови Асоціації О. Слобожана, необхідно передбачити ще додатково 19 млрд грн на погашення заборгованості в різниці в тарифах та спрямувати 20% субвенції на ремонт доріг з держбюджету до бюджетів об'єднаних територіальних громад та обласного значення [10].

Ще один приклад. Якщо у 2016 році коефіцієнт надходжень до бюджетів ОТГ від акцизного збору складав 17,68%, то на 2018 р він спланований в розмірі 13,44% при тому, що вартість пального зросла. У державному бюджеті на 2018 рік до спеціального фонду місцевих бюджетів зараховується лише 50 % (із них до обласного – 35 %) відрахувань екологічного податку тоді, як у попередніх роках було 80%. Втрати місцевих бюджетів колосальні, а це, на наш погляд, суперечить принципам децентралізації. Варто нагадати і про ст. 142 Конституції України, у якій говориться: «... витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою» [8].

З огляду на це слід зазначити, що дотримання законності в процесі децентралізації і особливо бюджетування, є необхідною умовою реалізації чи не головного «ресурсу гарантування місцевого самоврядування», а відтак – запорукою функціонування його як організаційно структурованого інституту державно-владних відносин. Тут важливим має стати закріплення автоматичної і обов'язкової відповідальності органів влади за невиконання взятих на себе зобов'язань перед соціумом, що має стати причиною позбавлення їх легальних повноважень, тобто, по суті, відставки. Терміни настання такої глобальної відповідальності повинні передбачати, з одного боку, наявність заздалегідь погодженого із соціумом мінімального строку, реального для досягнення взятих на себе зобов'язань органами влади, а з іншого, – бути менше конституційно закріпленого періоду між виборами органів влади. При цьому законодавчо повинні бути прописані процедури реалізації права соціуму на перевірку дотримання зобов'язань органами влади, зокрема недопущення силових сценаріїв уникнення такої відповідальності. Окрім цього правники зазначають, що в Україні відбуваються масштабні реформи, зокрема і децентралізації, які суперечать

чинній Конституції. То які наслідки мають впливати з таких дій? Щодо децентралізації влади, то, на наш погляд, спочатку слід було провести Конституційні зміни. Про це теж заявив у Вінниці Глава держави, оскільки «розподіл повноважень встановлюється не так званим «угодами», а Законами України й українською Конституцією» [4]. У лютому 2018 р. на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування було презентовано й обговорено законодавчий маршрут з децентралізації, а це 17 ключових законопроектів, першочергових для прийняття, які є основою для подальшого розвитку й успішного впровадження реформи децентралізації на місцях. Із цього приводу спеціальний посланник Уряду ФРН з питань реформування України в галузях урядування та децентралізації професор Георг Мільбрадт зазначив, «що все, що не буде підтримано Парламентом, перенесеться автоматично на 2021-2022 роки. Я не думаю, що в Україні є стільки часу, щоб відкладати на потім надзвичайно важливі реформи» [3].

Ми маємо завершити реформу децентралізації. Для цього нам потрібно провести конституційні зміни, закріпити місцеве самоврядування на всіх рівнях, починаючи від громади й закінчуючи областями. Ми маємо визначити сфери відповідальності й компетенції усіх рівнів влади. Чітко вказати – хто за що відповідає. Тоді ми отримаємо зовсім іншу якість державного управління – заявив очільник українського Уряду [11]. Дотримання законності має набути аксіоматичного розуміння, оскільки ігнорування законодавства органами влади спричиняє недовіру суспільства, а також органів місцевого самоврядування до держави, деморалізуючи цей процес на місцях. Лише за умови дотримання законів, на нашу думку, можна сподіватися на позитивні результати, зокрема й децентралізації.

Розвиток економіки в незалежній Україні неможливий без продуманої бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики, які, на наш погляд, і стали причиною розбалансування фінансових відносин, розриву товарних та грошових потоків, негативного впливу на ринкову трансформацію економіки й суспільства взагалі. Звідси впливає особливе місце у створенні ресурсу гарантування місцевого самоврядування – його фінансової і матеріальної основи. Фінансове регулювання передбачає спрямування бюджетних коштів усіх рівнів і приватних інвестицій у найбільш динамічні сектори регіональної економіки, які здатні наповнювати той же таки бюджет регіону і прискорити його соціально-економічний розвиток. Оскільки фінансовий механізм державного регулювання економіки адміністративно-територіального утворення є сукупністю фінансових інструментів, за допомогою яких створюються фінансові передумови та стимули для соціально-економічного розвитку території відповідно до цілей та завдань регіональної економічної політики, стає

зрозумілою особлива роль механізму формування фінансових ресурсів бюджету. З огляду на зазначене, саме цей механізм ми і розглянемо детальніше.

Система місцевих бюджетів є сукупністю фінансів усіх суб'єктів господарювання, а також населення, які спрямовуються на розвиток громади для вирішення питань місцевого значення. За визначенням Н. Гвазави, «поняття місцевого бюджету як чинника місцевого економічного розвитку слід характеризувати комплексно як об'єктивну економічну категорію, як сукупність економічних відносин між юридичними і фізичними особами, які є учасниками формування фонду фінансових коштів конкретної громади» [12]. Вказані бюджети є активним компонентом місцевої політики, механізмом практичної реалізації принципів фінансово-економічної самостійності територіальних громад, а також мірилом ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно до Бюджетного кодексу України місцеві бюджети є важливою ланкою бюджетної системи України і містять надходження та витрати на виконання повноважень органів влади та органів місцевого самоврядування. Їх самостійність забезпечується майном, землею, закріпленими джерелами доходів, правом на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства і правом відповідних рад самостійно розглядати та затверджувати бюджети. Проте на практиці існуючі сьогодні механізми розвитку місцевого самоврядування не забезпечують отримання необхідних соціальних та економічних результатів, що зумовлює особливе місце фінансово-матеріальної основи та ресурсів у створенні умов гарантування місцевого самоврядування. Реалізацію стратегічних пріоритетів місцевого розвитку гальмує проблема недостатнього матеріально-фінансового забезпечення функцій і повноважень, які повинні виконуватись органами самоврядування. Політики, науковці і, здебільшого, практики виникнення більшості проблем вітчизняного місцевого самоврядування пов'язують саме зі станом фінансового забезпечення. Ми також вважаємо цей чинник визначальним для функціонування організаційно структурованого інституту місцевого самоврядування і його неаперечним «стимулюючим ресурсом». Автор статті, як і багато науковців, вважає, що на суспільстві укорінилася думка про те, що на сучасному етапі державотворення проблема нестачі фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх дохідних джерел набула національного значення. За таких умов вагомим чинником стабілізації економічної ситуації в країні стане ефективне формування місцевих фінансів, здатне перетворити територіальні громади в суб'єкти господарювання, які самостійно, за рахунок власних доходів спроможні вирішувати будь-які соціально-економічні проблеми, як це відбувається в розвинених країнах світу. За даними Кабінету міністрів України і Державної казначейської служби України, у 2017 році доходи місцевих бюджетів

зросли до 192 млрд грн, що на 31%, або 45,3 млрд грн більше порівняно з 2016 роком. За підсумками дев'яти місяців 2018 року до місцевих бюджетів 665 ОТГ надійшло 14,6 млрд грн, що на 69,4% (+ 6,0 млрд грн) більше від надходжень, отриманих ОТГ за дев'ять місяців 2017 року. Із розрахунку на одного мешканця громади отримали 2596,1 грн, що більше від аналогічного періоду минулого року на 1063,8 грн (у 1,7 разу) [11, 13]. На 2019 рік обсяг місцевих бюджетів обрахований в обсязі 291,5 млрд грн, а обсяг державної фінансової підтримки на реалізацію інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку визначено в сумі 12 800,5 млн грн. Отже, напрям України на бюджетну децентралізацію відводить органам місцевого самоврядування нову роль в управлінні розвитком територій і вимагає створення фінансово стійких місцевих бюджетів у зв'язку з тим, що більшість територіальних громад неспроможні виконувати всі повноваження самоврядування не лише через надмірну подрібненість, але й через надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу. Частково про це йшлося вище. У зв'язку з цим фінанси місцевого самоврядування слід розглядати як невід'ємну складову фінансів країни, зміст і соціально-економічні функції яких визначаються тими ж характеристиками, а роль відрізняється лише специфікою завдань управління регіонального рівня.

Будучи насамперед засобом (ресурсом) реалізації регіональної соціально-економічної політики, фінанси в руках місцевого самоврядування повинні сприяти розвитку виробництва, росту зайнятості, залученню інвестицій, підвищенню ефективності їх використання з метою росту добробуту громад. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади. Тепер чинні в Україні підходи до бюджетування ще не забезпечують адекватного здійснення фіскальної, регуляторної, розподільчої, стимулюючої та контрольної функцій, в зв'язку з чим державний і місцеві бюджети регулярно відчувають дефіцит ресурсів, а податкові надходження до них не є стабільними. Тенденція до високого рівня концентрації зібраних податків у державному бюджеті зумовлює проблеми бюджетного забезпечення і не відповідає змінам, які відбулися у функціональній структурі державного та місцевих бюджетів в умовах децентралізації державної влади й передачі значної кількості повноважень на місцевий рівень, про що йшлося вище. Ця система повинна вирішувати не тільки фіскальні, а й регулюючі завдання: стимулювати зростання виробництва, підвищувати його ефективність, забезпечувати

соціальний захист населення та розвиток соціальної сфери. Слід визнати, що проблемою сьогодення є не тільки недостатні обсяги фінансування, а й відсутність ефективної системи фінансового забезпечення галузей соціальної сфери, стимулів для переходу до децентралізованого фінансування частини соціальних витрат, у зв'язку з чим настала пора невідкладно переглянути соціальні стандарти і нормативи, які гарантуватимуть громадянам достатній рівень життя. Це, насамперед, стосується малодоступних гірських районів та населених пунктів, а також депресивних територій. На думку очільників держави, віддалені та гірські регіони України треба активно інтегрувати в життя країни і забезпечувати мешканцям доступ до медицини, освіти та інфраструктури. «Потрібно напрацювати підхід, який дасть можливість спростити життя жителям гірських районів. Наразі, у гірських регіонах проживає 670 тис. громадян, які щодня стикаються з проблемами. Наше завдання – відновити дороги, щоб була ефективна логістика, зробити доступною медицину, освіту, сприяти розвитку туризму, розміщенню підприємств», – зазначає В. Гройсман [11].

Отже, децентралізація бюджетної системи України і міжбюджетних відносин є умовою фінансової незалежності та життєздатності місцевих органів влади. Я. Казюка зазначає: «Децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку відповідної території, а фіскальна децентралізація сприяє забезпеченню суспільними послугами населення шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами й уподобаннями» [14]. У цьому контексті очевидно, що бюджетна децентралізація розширює участь місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території, а фінансова – сприяє ефективному забезпеченню населення суспільними послугами шляхом ретельного узгодження видатків органів влади з місцевими потребами. Окрім цього, децентралізація – найкращий запобіжник корупції, оскільки в цьому випадку відбувається контроль самої громади за використанням коштів через обрання влади, яка публічно показує, куди витрачаються ці кошти (на будівництво дитсадків, доріг, на інфраструктуру, ремонт житлового фонду, модернізацію соціальних об'єктів тощо). Адже разом із цим контролем наступає безпосередня відповідальність органів місцевого самоврядування.

Отже, йдеться про такий розподіл повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, за якого стає можливою оптимізація використання ресурсів, практика якої уже є в Україні.

Очевидно, що бюджетна децентралізація 2014 року дозволила бюджетам багатьох міст обласного значення і об'єднаним територіальним громадам у два і більше разів збільшити дохідну базу та профіцит бюджетів, про що свідчать вказані цифри, а також депозитні вклади, які за даними ДКСУ склали у 2017 р. понад 23,9, а додаткові доходи 1,9 млрд грн.

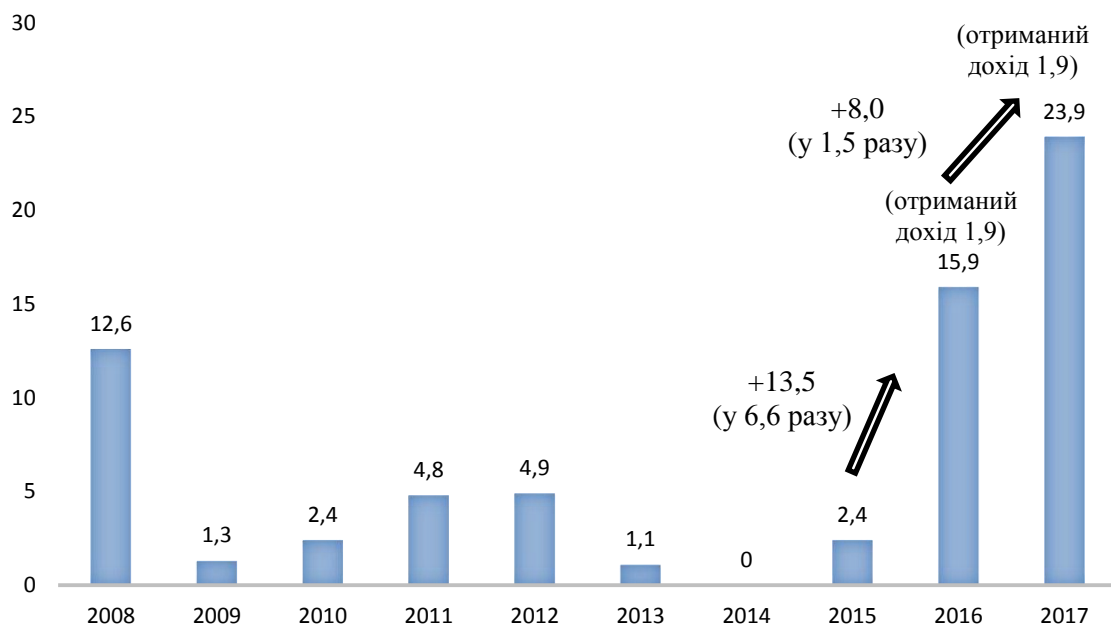


Рис. 1. Розміщення коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках за 2008-2017 роки, млрд грн

Найбільшу суму коштів на вкладні (депозитні) рахунки в банках розміщували місцеві бюджети Дніпропетровської області – 4,1 млрд грн, Донецької – 2,8 млрд грн, Вінницької – 1,7 млрд грн, Волинської – 1,6 млрд грн та Сумської – 1,4 млрд грн [13].

Вкладання коштів у депозити для отримання додаткових коштів – добра справа, але вона свідчить про відсутність перспективних планів розвитку громад, неготовність до швидкого й ефективного використання громадами наявних ресурсів.

Ефект децентралізації зафіксовано не тільки за доходами, а й за витратами. Міста та ОТГ стали більше витратити на будівництво, дорожнє господарство і транспорт, встановлення в школах, дитсадках і амбулаторіях енергозберігаючих вікон і дверей, ремонт каналізації й доріг, будівництво спортивних майданчиків. Так, Старобогородчанській ОТГ Івано-Франківської області за рік існування вдалося встановити в усіх школах і амбулаторії твердопаливні котли, придбати автомобіль швидкої допомоги, провести опалення та воду, виділити 300 тис грн. на оновлення кабінету праці та придбання сучасного комп'ютерного класу, організувати свою пожежну бригаду і ЦНАП. У селі Нивочин на переобладнання будівлі для дитячого садка витратили 480 тис грн. Подібні позитивні зрушення завдяки бюджетній децентралізації є і в інших об'єднаних територіальних громадах України. І таких громад багато. Зараз, коли системні перетворення стрімкими темпами впроваджуються в життя, коли кошти й повноваження передаються на місця, голови територіальних громад та депутатський корпус починають змінювати пріоритети у своїй діяльності. Тепер їм необхідно надавати своїм мешканцям максимальну кількість послуг, маючи подекуди обмежені ресурси. Саме тому в ОТГ шукають альтернативні джерела з енергоефективності та

енергозбереження, оптимізації соціальної сфери тощо. Сонячна електростанція «Богородчанська-1», яка має потужність 2,8 МВт, а її річне виробництво електроенергії становить 2,8 млн кВт/год, приносить не лише серйозний дохід Старобогородчанській ОТГ, а також нові робочі місця. У багатьох ОТГ здійснюються комплексні заходи із термомодернізації будівель, а також залучаються міжнародні проекти та гранти. Так, 11 березня телеглядачі каналу «1+1» бачили фінальний випуск бізнесово-розважального реаліті «Громада на мільйон». У ньому визначилася об'єднана територіальна громада, яка отримала 1 мільйон гривень інвестицій від фонду WNISEF на втілення свого проекту. Перемогу в шоу виборола перша на Прикарпатті громада – Печеніжинська ОТГ. Вказані ресурси спрямовані на вирощування та переробку малини.

Якщо у 2014 році на підтримку соціально-економічного розвитку регіонам з державного бюджету було передбачено лише 0,5 млрд грн, то в 2016 році обсяг коштів на реалізацію інфраструктурних проектів склав 7,3 млрд грн, а станом на 1 січня 2018 року така підтримка склала 16,1 млрд грн, що більше в 32 рази порівняно з 2014 роком. Обсяг державної фінансової підтримки на реалізацію інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку у 2019 р. визначено в сумі 12 800,5 млн грн, зокрема: державний фонд регіонального розвитку – 5 800,0 млн грн; субвенція на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад – на 2 100,0 млн грн; субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій – на 4 900,5 млн грн [3].

Серед ключових завдань на поточний рік і перспективу віце-прем'єр Г.Зубко назвав прийняття

парламентом маршрутної карти з 17 децентралізаційних законів, що передбачають створення сучасних ЦНАПів, нового освітнього простору, центрів безпеки громадян, сучасних амбулаторій, дитячих будинків сімейного типу тощо. «Для реалізації цих проектів передбачена – потужна державна підтримка розвитку громад, яка зростає щороку. І якщо поррахувати її за різними показниками, то виходить понад 37 млрд грн» [3].

Ще один напрям розвитку власності як ресурсу гарантування місцевого врядування лежить у площині ефективного володіння, користування і розпоряджання комунальною власністю, яка є колективним засобом впливу первинного суб'єкта місцевого самоврядування територіальної громади на організацію життєдіяльності та гарантуючим чинником його ефективного функціонування. Говорячи про ресурси, під ними слід розуміти матеріальні і нематеріальні об'єкти та цінності, якими володіє громада, або які вона може використовувати. Щодо природних ресурсів (нафта, газ, вода, золото та ін.), то, як відомо, більшість із них є невідновними. Отже, важливою складовою фінансово-матеріального фундаменту місцевого самоврядування є майно територіальної громади – право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, банки, страхові товариства, пенсійні фонди, частки в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування, інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Цей напрям розвитку власності як «ресурсу гарантування» місцевого врядування й децентралізації слід спрямувати на ефективне володіння, користування і розпоряджання комунальною власністю, яка є колективним засобом впливу первинного суб'єкта місцевого самоврядування територіальної громади, на організацію життєдіяльності й гарантією його ефективного функціонування.

Розглядаючи майно громади в аспекті “комунальної власності”, слід зазначити, що нею визначається економічна незалежність, формується гідність, а це стає дуже сильним мотиваційним чинником поведінки людей щодо її примноження. У цьому ми підтримуємо позицію І. Дробота, який вважає, «...що власність у гарантуванні місцевого самоврядування, окрім властивості формувати його фінансово-матеріальну основу, виконує ще одну, не менш важливу роль у відносинах із державою – відіграє роль ресурсу протидії «феномену влади» місцевих органів виконавчої влади в організації життєдіяльності на місцевому рівні на засадах децентралізації» [2]. Адже в психологічному контексті власність зумовлює в громади відчуття «суспільного господаря» з прагненням налагодження співіснування суб'єктів і об'єктів самоврядування на добровільній, договірній основі й мотивацією до її

захисту без застосування примусу. Саме тому вирівнювання «можливостей впливу» на користь місцевого самоврядування й забезпечення вищого рівня гарантій найкраще здійснювати через ефективний розвиток власності.

Сьогодні існує неузгодженість норм бюджетного та земельного законодавства, оскільки обласні ради, будучи орендодавцями земельних ділянок спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, укладаючи договори оренди землі, позбавлені важелів впливу на фінансово-бюджетне регулювання механізму сплати орендної плати на рівні обласного бюджету. Плата за землі спільної власності територіальних громад області сприятиме збільшенню надходжень до обласного бюджету, які можна буде в подальшому спрямовувати для забезпечення реалізації спільних програм соціально-економічного розвитку, насамперед, для належного утримання майна спільної власності територіальних громад області відносяться й землі лісогосподарського призначення, які перебувають в користуванні комунальних агролісогосподарських підприємств. На значній частині таких земель пролягають мережі лінійних комунікацій, навколо яких формуються спеціальні охоронні зони, причому жодної грошової компенсації за це немає.

Із лютого 2018 р. в Україні розпочалася передача земель за межами населених пунктів (загальною площею 760 тис. га) у власність 665 об'єднаних громад. Очікується, що процедура передачі земель буде завершена до кінця 2018 року відповідно до ст. 26 закону «Про місцеве самоврядування в Україні», що має стати одним із суттєвих джерел наповнення дохідних частин місцевих бюджетів та стимулом децентралізації.

Важливим джерелом стабільності й гарантування місцевого самоврядування залишаються питання ефективного управління іншим комунальним майном громад, але це окрема тема для досліджень.

Висновки

Отже, гарантувати ефективність такого системного суспільного явища і організаційно-структурованого інституту, як місцеве самоврядування, шляхом надання лише матеріальних і нематеріальних засобів недостатньо. Тут необхідне своєчасне формування комплексу механізмів модернізації державної регіональної економічної політики, що має дозволити регіонам вчасно й комплексно сформувати власну політику розвитку та максимального використання переваг децентралізації, власного ресурсного забезпечення міжнародної і міжрегіональної інтеграції.

Найбільшої актуальності у вирішенні проблеми модернізації місцевого самоврядування та його економічної політики набуває завдання послідовного формування комплексу функціональних механізмів на основі вигід від багаторівневої інтеграції та ініціативи. Це насамперед означає нагальність зміни концептуальної моделі розвитку регіонів у напрямі посилення їхніх здатностей реалізовувати власний

потенціал з урахуванням об'єктивних зовнішніх умов та еволюції форм публічно-управлінських і економічних відносин, що і зумовило вибір теми дослідження.

Місцеві бюджети, що збільшуються завдяки фінансовій децентралізації, та державні фінансові фонди поки що не можуть забезпечувати стійкого розв'язання більшості регіональних проблем, особливо в частині інфраструктурного розвитку, що вказує на відсутність цілісного й достатнього наукового підґрунтя регіональної економічної політики на основі комплексу відповідних механізмів і принципів її модернізації. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, значною мірою, залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура, – усе це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Отже, «гарантування місцевого самоврядування» в умовах децентралізації, на нашу думку, можна розглядати як об'єднані зусилля держави й суспільства з організації системи місцевого самоврядування відповідно до його завдань із встановлення норм регулювання діяльності органів влади, правил їх взаємодії з суб'єктом самоврядування, із створення сприятливого суспільного середовища та необхідної матеріально-фінансової бази.

Необхідно, по-перше, володіти можливостями їх використання і, по-друге, здатністю забезпечувати існування місцевого самоврядування. У зв'язку з цим поняття «ресурс гарантування», окрім матеріальних засобів, містить ще й такі правові складові, як «можливість» і «здатність», охоплюючи соціальну і політичну сфери.

На наш погляд, у галузі фінансів і державного управління слід терміново впровадити запропоновані науковцями рекомендації з удосконалення місцевого врядування та механізмів державного управління бюджетними ресурсами, в умовах децентралізації до яких, на думку автора, належать:

- публічні органи державної влади повинні забезпечити процеси децентралізації стабільною законодавчою базою, яка б призвела до ліквідації концепції примусу з її боку та сприяла індивідууму і соціуму втілювати в колективні дії властиві людям працьовитість, ініціативність, самореалізацію та відповідальність;
- запровадити мораторій на численні й необґрунтовані зміни бюджетного та податкового законодавства щодо формування і виконання як доходної, так і видаткової частин місцевих бюджетів, поширюючи використання формул на все більшу частку загальних трансфертів, скорочуючи кількість цільових грантів і центральних органів, що їх виділяють;
- зменшення податкового навантаження з метою стимулювання активізації підприємницької діяльності й формування сприятливого інвестиційного клімату, що призведе до зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів та активізації роботи місцевих органів влади щодо ефективної мобілізації надходжень;
- урегулювання питань державних соціальних стандартів, удосконалення механізмів стимулювання розвитку регіонів та реалізації інвестиційної політики через посилення ролі державно-приватного партнерства, державного фонду регіонального розвитку та бюджету розвитку.

На завершення слід констатувати, що, незважаючи на відсутність єдиного погляду на причинно-наслідкову залежність розглянутих явищ, які під впливом процесів демократизації суспільного розвитку на пострадянському просторі, вже сформовано низку альтернативних наукових концептів і теорій розвитку на субнаціональному рівні, які увібрали в себе ідеї модернізації економічних відносин, дерегуляції та децентралізованого управління, але це не стало критерієм дій для влади.

Напрямок подальших досліджень, на наш погляд, слід сконцентрувати на юридичних, економічних та організаційно-інституційних механізмах реалізації сформульованих науковцями рекомендацій по модернізації публічного управління, що забезпечило б зростання рівня життя населення України.

Література

1. Юхновський І. Р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Дробот І.О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НДУ, 2010. 312 с.
3. Мінрегіон України URL: <http://minregion.gov.ua/>
4. Офіційне інтернет-представництво Президента України URL: www.president.gov.ua/

5. Бутирська Т., Дзвінчук І. Теоретико-методологічні основи державного будівництва: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. 176 с.
6. Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника URL: <https://www.education.ua/ua/universities/208/>
7. Ткачук А.Ф. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль). Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.
8. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
9. Івано-Франківська обласна рада. URL:www.orada.if.ua
10. Асоціація міст України. URL:<https://www.auc.org.ua>
11. Кабінет Міністрів України. URL:<https://www.kmu.gov.ua>
12. Гвазава Н. Г. Місцеві бюджети як чинник економічного розвитку територіальних громад України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04. Харків: регіон, ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2013. 21 с.
13. *Казна України*. 2018. №2(59). URL: kaznaukr@ukr.net/www.treasury.gov.ua
14. Казюка Я.М. Державне управління бюджетними ресурсами в умовах децентралізації: автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.: 25.00.02, Київ: Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України, 2015. 40 с.
15. Бречко О. В. Теоретичні аспекти фінансового механізму державного регулювання економіки регіону. Молода наука : зб. наук, праць Ради молод, вчених Терноп. акад. нар. госп-ва. Тернопіль : Економічна думка, 2004. Вип. 2. С. 68- 73.
16. Бюджетний кодекс України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
17. Колтун В.С. Темпоральна парадигма діяльності органів місцевого самоврядування: автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.: 25.00.04. Київ: Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України, 2015. 36 с.
18. Коновалов Л.С. Механізм державного аудиту ефективності використання публічних коштів: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків: регіон, ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2016. 20 с.
19. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.

References

1. Yukhnovs'kyj, I. R. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].
2. Drobot, I. O. (2010). *Narantuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: teoretyko-metodolohichnyj aspect* [Guarantee of Local Self-Government in Ukraine: Theoretical and Methodological Aspect]. L'viv: LRIDU NDU, [in Ukrainian].
3. Minrehion Ukrainy [Minregion of Ukraine]. *minregion.gov.ua*. Retrieved from <http://minregion.gov.ua/> [in Ukrainian].
4. Ofitsijne internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy [Official online representation of the President of Ukraine]. *president.gov.ua*. Retrieved from www.president.gov.ua/ [in Ukrainian].
5. Butyrs'ka, T., Dzvinchuk, I. (2017). *Teoretyko-metodolohichni osnovy derzhavnoho budivnytstva* [Theoretical and methodological foundations of state construction]. Ivano-Frankivs'k: Misto NV [in Ukrainian].
6. Prykarpats'kyj natsional'nyj universytet imeni V. Stefanyka [Precarpathian National University named after V. Stefanyk]. *education.ua*. Retrieved from <https://www.education.ua/ua/universities/208/> [in Ukrainian].
7. Tkachuk, A. F. (2016). *Vnutrishni ta zovnishni resursy dlia rozvytku hromady abo chomu brak hroshej ne ie pervynnoiu problemoiu hromady?* [Domestic and external resources for community development or why lack of money is not a primary community issue?]. Kyiv: IKTs «Lehal'nyj status» [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Ofits. tekst. Kyiv: КМ [in Ukrainian].
9. Ivano-Frankivs'ka oblasna rada. [Ivano-Frankivsk Regional Council]. Retrieved from www.orada.if.ua [in Ukrainian].
10. Asotsiatsiia mist Ukrainy. [Association of Ukrainian Cities]. Retrieved from <https://www.auc.org.ua> [in Ukrainian].

11. Kabinet Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Hvizava, N. H. (2013). Mistsevi biudzhety iak chynnyk ekonomichnoho rozvytku terytorial'nykh hromad Ukrainy [Local budgets as a factor of economic development of territorial communities of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].
13. Kazna Ukrainy [Treasury of Ukraine]. Retrieved from www.treasury.gov.ua [in Ukrainian].
14. Kaziuka, Ya. M. (2015). Derzhavne upravlinnia biudzhethnymi resursamy v umovakh detsentralizatsii [Public administration of budget resources in conditions of decentralization]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: Nats. Akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].
15. Brechko, O. V. (2004). Teoretychni aspekty finansovoho mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky rehionu. [Theoretical aspects of the financial mechanism of state regulation of the region's economy]. *Moloda nauka: zb. nauk, prats' Rady molody, vchenykh Ternop. akad. nar. hosp-va. [Young science: Sb. Sciences, works of the Council young, scientists Ternop. acad. nar households-va]*. Vol. 2., 68-73 [in Ukrainian].
16. Biudzhetnyj kodeks Ukrainy [The Budget Code of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
17. Koltun, V. S. (2015). Temporal'na paradyhma diial'nosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannya [Temporal paradigm of local government activity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Nats. Akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].
18. Konovalov, L. S. (2016). Mekhanizm derzhavnoho audytu efektyvnosti vykorystannia publichnykh koshtiv [The mechanism of the state audit of the effectiveness of using public funds]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].
19. Varnalii, Z. S. (Ed.) (2005). *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorityety sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: Problems and Priorities of Socio-Economic Development]*. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].